

séeljétek el, és hívjátok ide, és ő is szívesen tartott képzést, foglalkozást, ha hívták. Emlékezetem szerint ez az egész leginkább informális csatornákon terjedt.

*Mikor jelentek meg az első szakmai anyagok?*

A nyolcvanas években a Népművelési Intézetnek jelentős számú saját kiadványa volt. Ebben a sorozatban jelentek meg olyan alapművek, mint a Drámajátékok Csehszlovákiából, Keith Johnson improvizációról szóló könyvének ismertetője (Honti Katalin munkája), Máté Lajos, Dévényi Róbert, Debreczeni Tibor, Nánay István könyvei – zömben az amatőr rendezésről, de összefoglaló programanyagok is a dramatikus nevelésről – egy csomó fontos mű, amelyek ma is értéket képviselnek.

*Korábban említetted, hogy személy szerint neked is voltak a pályád során konfliktusaid az iskolavezetéssel. Mennyire volt ez tipikusnak mondható?*

Több mint tipikus, inkább törvényszerű volt. A drámapedagógia eleve egy demokratikus pedagógia, az autoriter hozzáállást viszont kizárja. A gyerekeket megtanítja a saját fejükkel gondolkodni, és kérdéseket feltenni. Egyszerűen a levegője olyan, hogy azt egy totalitárius rendszer zsigerből nem tűrheti meg. Az igazgatók egy része hivatalból üldözte, egy másik része azért üldözte, mert nem értette, és a konzervatív alapszemléletével ütközött, egy harmadik része pedig félelemből üldözte. Már az is nagy szó volt, ha nem gáncsolták, akadályozták a rebellis szellemiséget árasztó drámatanárok munkáját – és ez sajnos sokáig a kollégák nagy részére is vonatkozott: erős volt az ellenszél. Olyan igazgatót, oktatási vezetőt, aki a drámapedagógiára pozitívan rácsodálkozott volna, lámpással kellett keresni. Én speciel szerencsémre találtam olyan vezetőket, akik zöld utat adtak például a tanfolyam-szervezéseknek, és ugye ott volt Bácskai Miska, aki maga is színészlelek volt, és ő talált magának lelkes és hozzáértő drámapedagógusokat, akikkel körülvette magát; Mezei Évának is eléggé meg kellett küzdenie azért, hogy iskolában taníthasson. Ő történelemórán próbálta először alkalmazni a drámajátékot. Általában a művelődési intézmények voltak a legnyitottabbak: a gödöllői „művháznak” például nagyon pozitív vezetése volt – amíg Gödöllő nyitott volt. Ők nagyon támogatták ezt az egészet –

mindent, amit Kaposi Laciék csináltak. Márpedig a Kaposiék a színjátszásban keményen ellenzéki és kritikai hangot ütöttek meg. Például A gyapot éneke című műsoruk, amivel frenetikus izgalmat és sikert váltottak ki a Szovjetunióban egy fesztiválon – hát azt sem tette volna az ablakba más vezetés. Persze a puha diktatúra idején már ez sem volt teljesen lehetetlen, de az, hogy ezt oktatási berkekben pártolják, az majdnem reménytelen volt.

*Végezetül az lenne a kérdésem, hogy mennyire tekinthető egyenesnek az az út, amelyen a magyarországi drámapedagógia haladt és halad most.*

Azt gondolom, hogy semmilyen fejlődésnek nem létezik szabályos, egyenes útja. Mert ha valami hömpölyögni kezd, akkor az lehet, hogy erekre bomlik, vagy éppen elsodor valamit. A fejlődés természetesen alapjában véve nagyjából egyenes vonalú, és visszalépést én csak nagyon kevés tekintetben látok, de visszatérve az előző metaforisztikus megfogalmazáshoz, a hömpölygés során képződtek lerakódások, melyek ott maradtak egy helyben, és persze képződtek külön utak is. A fiatalok már biztos nem emlékeznek arra a kínai politikai szlogenre, hogy „virágozzék minden virág”. Nos, én a drámapedagógiában is annak a híve vagyok, hogy tényleg virágozzék minden virág. Néhányan sajnos kiváltak a mozgalmából, elmaradtak, lemaradtak, másfelé mentek, megsértődtek – nem alaptalanul, nem jogtalanul. Én azt gondolom, hogy ez egy olyan fajta tevékenység, hogy éppúgy, ahogy egy kicsi gyereket, a pedagógust is mindenért meg kell dicsérni, ha valamit jót csinál.

Szokták emlegetni, hogy drámában ilyen iskolák vannak meg olyan irányzatok vannak. Én azt gondolom, hogy nem erről van szó. Ezek nem iskolák, hanem drámahasználati módok, eljárások, amelyeket mindenki úgy és olyan arányban alkalmaz, ahogy a munkája során módja van. Azt gondolom, hogy a drámapedagógus-képzésben minden általunk ismert vagy külföldről beáramló módszert meg kell ismertetni, mert mindegyik fontos, ami a gyereket boldogítja és építi. Nem szabad dogmatikusnak lennünk, és akkor minden patakocská a gyerekek boldogítása felé fog futni.



## Hollós József

Beszélgetőtárs: Lipták Ildikó

*Bécsben hogyan nevezik a foglalkozásodat?*

Bécs város ifjúsági referense. Tehát az ifjúsági dolgok közül mindaz hozzám tartozik, ami nem az iskolával függ össze: szabadidő, ifjúsági kultúra. Van egy iskolai főosztály, a Városi Iskolai Tanács, ide tartoz-

nak a tanárok, tanítók, a szakfelügyelők, a tankönyvellátás, a tantervek, az iskolák délutáni programja. Minden más, ami az iskolán kívül van, az a mi osztályunkhoz tartozik. Például a mobilis ifjúsági munka, az ifjúsági központok, a streetwork stb. Koordinációs

funkcióm is van: például egy rendszeres ülés, amin elnökölök. Itt minden ifjúsággal foglalkozó intézmény vezetője jelen van – a „drogosoktól” kezdve, a rendőrségen át a szociális munkásokig. Ez egy olyan hálózati munka, amit évek óta vezetek, amely által nagyon erős és dinamikus az ifjúsággal kapcsolatos problémamegoldás, információáramlás a városban. Azért nagyszerű ez, mert csupa döntéshozó funkcióban lévő ember van jelen, mindent meg lehet beszélni, senkinek sem kell azt mondania, hogy „nekem most haza kell mennem megtárgyalni ezt a dolgot”. Olyan kérdésekkel foglalkozunk, hogy mit csináljunk a gyerekekkel, akik drogoznak vagy azokkal, akik elszöknek otthonról, mit tegyünk, ha az egyes intézményekben kevés ágyunk van stb.

*Azt hiszem, elég sokan vagyunk ebben a szakmában, akik viszont nem a referenci tevékenységed alapján határozzuk meg, hanem arra a kérdésre, hogy ki is az a Hollós Jócó, azt mondjuk, hogy ő egy Magyarországról elszármazott, Bécsben élő magyar drámapedagógus. Ezt a magadénak érzed?*

Hogyne. Még mindig dolgozom gyerekekkel. Azonkívül jó pár éve tanítok a főiskolán, Bécsben, ott, ahol a szociális munkásokat képezzük. Mivel tudtam, hogy a szűken vett drámapedagógiával nem nagyon tudnának mit kezdeni, úgy neveztem el a tantárgyat, hogy „kreativitás és műzsai kompetencia”. Imádják a diákok, fantasztikusan működik, a többi tanár irigykedik, mert nem tudnak elképzelni alatta semmit –, de ugyanaz, amit mi drámapedagógiaként csinálunk. Már negyedik éve csinálom, én írtam meg a tantervet, és minden(!) szociális munkás, szociálpedagógus és szabadidőpedagógus átesik rajta. Ez igen komoly dolog. Most készülünk a pedagógiai főiskolák beindítására a pedagógiai akadémiák helyett, 2007-től fog ez megtörténni, és megpróbálom a tantervi csoportban is elfogadtatni a tárgyat, hogy abban a – várhatóan nagyon jó – tantervben is szerepeljen majd.

*Milyen óraszámokban tanulnak ezek a diákok drámapedagógiát?*

Az első és a harmadik szemeszterben van harmincegynéhány órájuk szemeszterenként.

*Gyerekekkel milyen formában dolgozol?*

Csinálom az EDERED-et. Ez egy európai gyermek- és ifjúsági színházi projekt, amely 1982-ben indult el kalandos útjára. Idén nem volt időm elmenni Írországba úgy, hogy részt is vehessek a munkában, de jövőre, amikor Izraelben lesz a találkozó, akkor valószínűleg vezetek majd egy workshopot. Gyakran megyek különböző ifjúsági központokba, valamint az erdélyiekkel van kapcsolat, gyakran hívnak meg ők is, főleg Nagyváradra. Ismét hívtak Ukrajnába valamint Románia román részére.

*Tehát vannak alkalmi csoportjaid...*

Igen. A közelmúltban vezettem pedagógusképzést Romániában, Szlovákiában, Szerbiában. Dolgoztam

még az Uralban is, ott is ifjúsági munkásokkal. Azáltal, hogy a „szabadidős vonalra” került a munkám súlypontja, a drámapedagógusi tevékenységben is átálltam erre a területre. Azt nagyon jól látom, hogy mint módszert itt is lehet használni a drámapedagógiát. Az iskolákban már végbement egy nagy változás, mert a tantárgyakba oktatási módszerként már bevitük a drámapedagógiát. Számomra a dolog lényege mindig is az volt, hogy a tantárgy, az óra célját az arra legalkalmasabb eszközzel kell elérni. Ha az a drámával érhető el a legjobban, akkor azzal kell, ha nem az a legjobb módszer, akkor mással.

Egyébként azt gondolom, hogy a pedagógusnak nem lehet minden órája kiváló. Régen például, amikor egy héten volt négy vagy öt németórám, olyan soha nem akadt, hogy mindegyikre azt mondhattam volna, hogy óriási. Mindig azt mondtam magamnak: ötből legalább kettő legyen olyan jó, hogy arra fel lehessen építeni a következőket. Annak a kettőnek olyan ereje kell legyen, hogy magával vigye a többit!

*Német szakos tanár vagy alapvetően?*

Német, történelem és rajz szakot végeztem. Egy ideig hittant is tanítottam, de valójában osztályfőnöki órát tartottam, mert evangélikus iskolában dolgoztam, ahol előírták, hogy az osztályfőnök hittant is kell, hogy tanítson. Így van szakvizsgám hittanból is. Sőt, van magyarból is!

*Hogyan jött a dráma az életedbe?*

Nyolc évig voltam internátusban, és azt csak úgy tudtam túlélni, hogy improvizáltunk, játszottunk, szövegeket írtunk magunknak. A színjátszást hat éves koromtól imádtam.

*Mikor és hogyan kerültél internátusba?*

Ötvenhatban hagytuk el az országot... Tizenhárom éves voltam akkor, és huszonegy éves koromig éltem internátusban, öt évig mint menekült gyerek. Utána kerültem a tanítóképzőbe. Mindenhol csak a színház, a színjátszás volt képes arra, hogy átvigyen engem a nehézségeken. Annyira hittem abban, hogy fontos az, ha az ember kabarét csinál, improvizál, darabokat ültet át... – teljesen más, pozitív életszemléletet kaptam tőle.

*Kik és mit csináltatok? És hogyan? Volt hozzá vezető pedagógus vagy a gyerekek önszerveződése volt ez?*

Önszerveződés volt az internátusban, viszont később, a képzőben már én erőszakoskodtam, hogy csináljunk ilyeneket. Rengeteg dolgot kitaláltunk. Számomra ez az öt év volt a döntő, mert amikor kikerültem, nagyon sok problémám volt: a nyelvet nem tudtam, nyomor... Az internátusban nem volt látogatóm, nyáron táborban voltam, apámnak nem volt ideje lejönni látogatni, nem volt igazi otthonom. Valahol ezt ellensúlyozni kellett. Számunkra a színpad volt erre alkalmas. Meghívtuk a többi gyereket – több százat, aki még ott volt az internátusban – nézőnek. Az étterem végében volt egy színpad; az amerikai katonáknak

rengeteg „menekült cuccuk” volt: katonai ruhák, overallok, meg cowboy-filmekre emlékeztető ruhák, amiket átengedtek a menekülteknek – mind optimális arra, hogy jelmezé váljon.

*A szüleiddel mentél el ötvenhatban?*

Apámmal, mert anyám már ötvennégyben meghalt. Ketten indultunk el, de aztán nőtt a csoport. A végén már harmincan voltunk.

*És hogyan kerültél édesapádtól távol, az internátusba?*

Apám Bécsben volt, neki dolgoznia kellett, albérleti szobánk volt a menekülttábor után, túl szűk három személy számára, folyóvíz csak a folyosón, csak a „C” szinten. Így a nevelőanyám, apámmal egyetértésben, betett egy internátusba, ami nem került pénzbe (ez nagyon fontos volt). Amikor kicsi voltam, a faterom itt dolgozott (Pesten) az Onkológián. Nekem az volt a vágyam, hogy orvos leszek, mert negyvennyolcban megkaptam a gyermekbénulást, és rengeteg voltam kórházban: csak a Szent Lászlóban voltam egyben hét hónapot. Azáltal, hogy sokat operáltak, meg kezeltek, megismertem a kórházi életet és azt gondoltam, hogy ezt fogom csinálni.

*Apukád tehát orvos volt?*

Nem, jogász volt, bár tanulta a medicinát is, de a háború miatt nem tudta befejezni. Tudományos munkatársként dolgozott itthon a rákkutatásban, gyakorlatilag ő szervezte meg Magyarországon a rákszűrést. Először az akkori Népjóléti Minisztériumban dolgozott, a görög gyerekekért és a hazatérő hadifoglyokért volt felelős, aztán a Bakáts téri kórházban dolgozott, ott folyt az első onkológiai munka Magyarországon, majd onnan került a Kékgolyóba. Ott szervezte meg a szűrést, persze egy teammel együtt. Nála futottak össze a szálak, ő csinálta a statisztikát, kidolgozta a rendszerét, hogy miként kell a szűrést végezni, hogy az adatokat fel is lehessen dolgozni. Orvosokat kellett instruálnia a szűrés elvégzésének módjára, a papírok kitöltésére, hogy mindenki ugyanazt csinálja, hogy átlátható legyen például az, miért van a kéményseprőknek szignifikánsan többször hererájuk.

*Amikor kimentetek, édesapád tudta valamennyire folytatni az itthoni munkáját?*

Nem. Éppen ez volt a probléma, hogy mivel nem tudott jól németül, nem folytathatta a munkáját. Aztán egy évre kapott egy Rockefeller-ösztöndíjat, de az túl kevés volt ahhoz, hogy olyan jól megtanulja a nyelvet, hogy még a szaknyelvet is tudja, így nem sikerült neki. Aztán megnősült.

Amikor befejeztem a sulit és elkezdtem tanítani, tulajdonképpen intuitíve alkalmaztam azt, amit az internátusban a többiekkel kitaláltunk. Már a gyakorló tanítások során, az összevont évfolyamokon, ahol tanítottam, azt tartottam szem előtt, hogy ne szenvedjenek a gyerekek úgy, mint ahogy mi szenvedtünk az internátusban. Már ott megfogadtam, az lesz a célom,

hogy más gyerekek ne kerülhessenek olyan helyzetbe, mint amilyenben én voltam: sírni, szenvedni, felriadni éjszaka, pánikba esni... Soha nem fogom elfelejteni: egyszer egy éjszaka az internátusban beindult a sziréna. Én nem ismertem az osztrák tűzvédelmi szirénát. Olyan hangja van, mint amikor légítámadás van. Közben pedig csak az önkéntes tűzoltókat hívják ezzel a jellel. Megmerevedtem, azt hittem, hogy kitört megint a balhé. Volt benne némi tapasztalatom, mert itthon, ugye, átéltem ötvenhatot, aztán menekültünk, az tizenhét napig tartott, teljesen kikészített: vonaton, teherautón, gyalog...

Így szépen elfelejtettem azt, hogy orvos legyek, és elhatároztam, hogy a gyerekekért fogok dolgozni. Persze hamar beláttam, hogy ki kell tanulnom egy szakmát ahhoz, hogy tehessek valamit, így jött a képző az életembe. Ez három évig tartott, és hatvanötben elkezdtem tanítani.

*Mekkora gyerekeket?*

Az első évben afféle „beugró” voltam, tehát hatévesektől tizenöt évesekig tanítottam, de aztán a legtöbb időt a felső tagozaton töltöttem, tehát tíztől tizennegyig, polgáriban. Dolgoztam napközben is, mert pénzt kellett keressek. Mindig úgy tanítottam, hogy élvezzem a tanítást én is, meg a gyerekek is. Nem volt semmi feszültség, mindig kitaláltunk valami kreatív dolgot. Kitűztem magam elé a célt, tudtam, hogy mit akarok elérni, és ahhoz rendeltünk izgalmas dolgokat.

*És hogyan léptél tovább?*

1970-ben ki volt írva egy szeminárium Schulspiel (iskolai színjáték) címen (akkor még szó sem volt a drámapedagógiáról). Ezt egy Dr. Weinberger nevű nő tartotta. Beiratkoztam hozzá, és akkor láttam először, hogy ezeknek a drámapedagógiai dolgoknak van szakirodalmi alapja. Nagyot néztem, és gondoltam, hogy Hollós, hiszen te évek óta ezt csinálod saját magadtól, minden szakmai háttér nélkül. Elmeséltem neki is, nagyon odavolt, jól összejöttünk és eljött megnézni, hogyan tanítok. Ekkor született meg az ötlet, hogy csináljunk egy fesztivált Bécsben az iskolai referatúrán keresztül. Keressünk „sorstársakat”! Erre 1974-ben került sor. Ide én is bejelentkeztem a gyerekekkel és óriási sikerünk volt. A gyerekek szabadok voltak, hozzá voltak szokva az improvizációhoz. A többiek meg persze jöttek a szövegfelmondós darabokkal, a mini-Shakespere-rel, meg a Burgtheater-másolatokkal. Nálam meg ment a nevetés és a kreativitás. Innentől kezdve ismerték a nevemet. Persze nekem is volt olyan munkám, amelynél tartottam magam a szöveghez: ilyen volt például A Pál utcai fiúk, amit sok szakértő szerint szédületesen jól csináltam meg a gyerekekkel. Volt akkor egy nagyon jó és hírneves író Bécsben, Sebestyén Györgynek hívták. Molnár-szakértő volt. Meg is hívtuk, hogy nézze meg ő is, és teljesen odavolt tőlünk. Nagyon jól meg tudtam teremteni a gyerekeknek a molnári hangulatot, én ugyanis Újpesten voltam gyerek, ahol a stadion mel-

lett volt egy szemétgrund, ott nőttem fel. Annyit meséltem róla a gyerekeknek, hogy teljesen el tudták képzelni. Eleinte nem tartottuk magunkat szöveghez. Volt egy filmforgatókönyv, amit Csehszlovákiában csináltak, és be tudtuk szerezni az anyagot – abból csináltam egy adaptációt, és úgy dramatizáltam, hogy a gyerekekkel a bécsi, azaz osztrák háttérük ellenére is meg lehetett csinálni. A gyerekek teljesen átadták magukat ennek, végül olyan volt, mint a West Side Story.

*Gondolom, akkoriban sem csak a fesztiválokon lehetett látni téged?*

Nem, az oktatásban is állandóan történt valami. Jöttek látogatók, vittek vidékre, különböző rendezvényekre hívtak meg a gyerekeimmel; volt olyan év, hogy 6-7 produkciónk volt. Ezek között persze voltak olyan improvizációk is, amelyeknél tudtuk, hogy hová akarunk eljutni, és a gyerekek simán megcsinálták.

*Csupa siker volt?*

Nem. Az újságban széttéptek a Pál utcai fiúkért. Azt mondták, hogy fasisztoid, és hogyan engedhetem meg, hogy Nemeček meghaljon a zászlóért, hogy lehet, hogy egy pedagógus egy ilyen elavult dologgal foglalkozik, és ez a gyerekek félrevezetése... Akkor persze eléggé kikészültem. Képzeld el, olvasod a nevedet a Kronenzeitungban, hogy a „Hollós hogy képzel ilyet, mert a Molnár biztos, hogy ma nem így írna meg a regényt, mint annak idején...”. Ezt nagyon-nagyon nehéz volt megélni a gyerekek miatt, mi ugyanis éltünk a darabban, mi állítottuk össze a szöveget is. Ez nagyon kemény volt.

*Senki sem védett meg?*

Sebestyén György volt az egyetlen, aki védett, de neki ugye megvan a magyar tradíciója. Számára a magyar zászlónak más volt az értéke, mint egy osztráknak. Én persze kiálltam a kritikusok ellen. Akkoriban ez úgy volt, hogy miután lement a fesztivál, pár hét múlva 1-2 gyerekkel és az újságírókkal leutaztunk vidékre és ott beszélgettünk a darabról. Ott próbáltam meggyőzni őket azzal, hogy az sem lenne jobb, ha azt írnák rólam, hogy mit képelek én, hogy átírom a Molnár művét másra. Erre persze azt mondták, hogy az lett volna a jobb, ha így adaptálom. Aztán kb. 10 évvel ezelőtt, egy pincszínházban, az Auersperg-theaterben megcsináltam még egyszer a Pál utcai fiúkat. Ehhez az újságon keresztül kerestem fiatalokat. Az volt a koncepciója, hogy kontrasztot adtam a gyerekek világához, háborúskodásához, és képeket vetítettem a vietnámi háborúról és hasonló eseményekről. Ezáltal a darab egy egész érdekes „kontrát” kapott. Erre már nagyon jó kritikákat kaptam. Két szereposztásban játszottuk, mert két hónapig ment, és az iskolások életével nem könnyű összeegyeztetni a színházat.

*Hogyan láttad, élted meg a színjátékos nevelés fejlődését – onnantól kezdve, hogy fesztiválokra kezdél*

*járni?*

A hetvenes évek elején volt az amatőr színházi világ-szervezetnek egy karintiai elnöke, akit Alfred Meshlignek hívtak. Ő is pedagógus volt. Szólt az oktatási miniszternek (Sinowatz), hogy ez fontos dolog, és így volt lehetséges, hogy 1976-ra elkészíthettünk egy tervet, amiben már a dráma szerepelt. Ez volt az az idő, amikor már elindultak a Drama in Education kongresszusok is, amin részt vett Mezei Éva és Gabnai Katalin is.

*Ott ismerkedtél meg velük?*

Igen, és ezután hívtak meg Magyarországra Mezei Éva. Az első bemutató órámmal Halásztelken volt, népes közönség előtt. Trencsényi Laci és Trencsényi Imre, Várad Pista is ott láttak engem. A témám az volt, hogy hogyan lehet agressziót levezetni és demokráciát tanítani. Ettől kezdve hívtak több helyre, ezután már mentem Pécsre is, ott is tartottam workshopot. Aztán hirtelen meghalt az Éva, de mi továbbra is hívtuk a kollégákat, kolléganőket a két évenkénti kongresszusra, ők pedig hívtak engem vissza. Trencsényi akkoriban az úttörőknél volt, vele állandó volt a dialógus: mindketten nagyon fontosnak tartottuk a szociokulturális animáció gondolatkeretét. Nekem mindig fontos volt, hogy be tudjak mutatni valamit. Egykori gyakorlóiskolai pedagógusként nagy gyakorlatom volt a bemutató órákban, hetente voltak látogatóim. Az volt a feladatom, hogy bármilyen órán alkalmazzam a drámapedagógiát. Nagyon sokat tanultam a kongresszusokon: dolgoztunk pl. Augusto Boallal, valamint egy Brecht-munkatárssal, akit Hilde Buchwaldnak hívtak. Jártam szemináriumokra, és amit tanultam, azt mindig tovább akartam adni. Nem fogadtam el honoráriumot, még a szállásomat sem hagytam itthon kifizetni. Valamelyik halásztelki bemutató órámról talán egy videófelvevő is van valakinek...

*Volt-e arra alkalmad, hogy amikor hazajöttél dolgozni, akkor mások munkáját megnézd?*

Az első években én nem nagyon láthattam semmit. Úgy voltam felvezetve a hazai pedagógusoknak, hogy a legrövidebb időn belül a legtöbbet igyekeztek kiszipolyozni belőlem. Jól „kikészültem”, aztán „pucoltam” vissza. Mindig nagy nyomás alatt voltam Bécsben is, mert hétről hétre valami újat kellett kitárlanom. Jött hozzám látogatni Mihály Ottó, Trencsényi Laci és Imre, Debreczeni Tibor, Várad Pista. Nézték, hogy hogyan tanítok, hiszen az a legbiztosabb, ha valaki élesben, a gyerekekkel látja. Később aztán, amikor már itt, a Marczibányi tér környékén alakultak a dolgok, akkor láttam ezt-azt, de nem túl sokat.

*A pécsi fesztiválokon sem láttál előadásokat? Nem hallottál szakmai beszélgetéseket?*

Voltam ilyeneken, de őszintén szólva olyan nyomás alatt voltam a saját munkám miatt, hogy többnyire csak arra emlékszem... Arra azért emlékszem, hogy megkérdeztek erről-arról, tehát „nem hagytak békén”,

sőt elmentem Kaposvárra és Kecskemétre is, ott is láttam egy-két dolgot, és volt köztünk gondolatcsere. De persze nem adtam el magam úgy, mint „főisten”, hogy csak én beszélek, és igyekeztem elkerülni azt, hogy mint külföldről jövő szóljak bele abba, hogy itt mit kell csinálni.

*Hogyan láttad a pedagógusok politikához való viszonyát?*

A legfájdalmasabb az volt számomra, hogy azt láttam: *félnek*. A tantervet úgy kezelték, hogy azt mindenáron végre kell hajtani. És a legutóbbi nagyvárad látogatásomkor még mindig ezt tapasztaltam. Arról próbáltam meggyőzni őket, hogy ha becsukják az ajtót, akkor azt csinálnak, amit akarnak.

*Ez az iskolai munkára vonatkozik, de mit tapasztaltál a fesztiválokon, például Pécsen? Volt szó politikáról? Vagy büjtatva megjelent? Kívülállóként hogyan látod ezt?*

Igen, ebben mindig benne volt a politika, mindig azt mondták, hogy „...ezt kell csinálni”. És én mindig visszakérdeztem, hogy onnantól kezdve, hogy becsukom az ajtót, miért kell ragaszkodni az elvárásokhoz. Senki sem nézi, hogy hogyan jutunk a kitűzött célhoz.

*Ez – ha jól értem – továbbra is a tantervi munkához kapcsolódik, de a fesztiválokon többnyire szabadidős tevékenységek eredményei jelentek meg...*

Igen, de Évától arra kaptam felkérést, hogy az iskolai munkában alkalmazható dolgokat tanítsak, így ez újra és újra felmerült, amikor arról beszéltünk, amit én mutattam. Azt semmiképpen nem éltem meg a fesztiválokon, hogy ott órák hosszat politizáltunk. Sokak mentalitásában láttam azt, hogy preventív módon kerültek a komolyabb dolgokat, hogy inkább meg sem próbálták, így nem lehet belőle baj. Azt nagyon hamar megállapítottuk Évával és Katival, hogy a drámapedagógia nem rendszerkonform. Hiszen, ha valaki megkérdőjelez valamit, amit meg akarnak kötni szabályokkal (és ugye a drámapedagógia pont arról szól, hogy választási lehetőségek vannak, kritizálni lehet), akkor máris nem konform.

Ilyesmivel Ausztriában is találkoztam, ahol a szexuális kérdésekkel kapcsolatban próbáltak újítani a 80-as évek elején. Volt egy ún. „szexkoffer”, ami ezt a tanulást támogatta, és persze különböző interakciós játékokat is alkalmaztunk a téma tanítása során. Hát, a konzervatív pedagógusok körében iszonyatos ellenállás volt a témával kapcsolatban, különösen az egyházi iskolákban, mint ahol én is tanítottam.

*Meddig dolgoztál az iskolában?*

1989-ben kikerültem az iskolából. Megbízta azzal, hogy építsem ki Bécs ifjúsági központját. Akkor tűnt fel igazán, hogy mennyire különbözik az a világ, amit mi az iskolában tanítunk, és az, amire a gyerekeknek, fiataloknak szüksége van. Az egyik felfedezés tehát az volt, hogy mennyire nem passzol össze a kettő, a

másik pedig, hogy azok a gyerekek, akik „megszokták” a drámapedagógiát, mennyire szabadok. Ebben az időben küldtek el engem is igen komoly és főleg drága menedzsment-kurzusokra. (Akkor került két és fél nap 14.000 schillingbe, ez ma 1.000 euró lenne.) Az ott átélt gyakorlatok 95%-a ugyanaz volt, mint amit mi tanítottunk. És ez, ugye kb. 15 éve volt. Mindenesetre megdöbbentő volt az is, hogy milyen rosszul csinálják hozzánk képest.

*1989-ben végleg felhagytál az iskolai munkával?*

Nem egészen, néha visszamentem ezt-azt csinálni, de én mondtam meg, hogy mire hívhatnak, mert csak azt voltam hajlandó továbbra is elvállalni, amihez értettem. Nem akartam belefutni abba, hogy valami közben változik, amiben én már nem vagyok úgy otthon, mégis beleszólok. Megvoltak a témáim, amikben nagy gyakorlatom volt, és azt vállaltam. Amit nem volt lehetőségem kipróbálni az iskolai körülmények közt, azt nem tanítom. Ezt ilyen feltételekkel vállalom ma is.

*Van még közvetlen napi kapcsolatod gyerekekkel?*

Az ifjúsági osztály vezetése során naponta jönnek be hozzám fiatalok, most épp a saját házimesterem 15 éves fiával van egy ügyem, aki nem tudja, hogy milyen szakmát tanuljon, sok zúrja van, most épp kábítószerezésen kapták, de még a volt tanítványaim gyerekei is járnak hozzám. Előadást pedig mindig csinállok.

*A családon kívül mit tudhatunk még?*

Van egy feleségem, öt hatvanöt óta ismerem. Hatvanhétben összeházasodtunk, hatvannyolcban jött a Béla fiunk, aki most már 37 éves.

*Milyen nemzetiségű a feleséged?*

„Keverék.” Sziléziában született, osztrák édesapja van, lengyelországi német ajkú édesanyja. Szloviztikát és anglisztikát tanult. Perfekt beszélt oroszul, amikor megismertem, és ugye három évig én is tanultam oroszul.

*Oroszul kommunikáltatok?*

Nem, de azért egy-két verssel, dallal az orosz „starting pointot” jelentett. Őt érdekelte a magyar kultúra, a magyar nyelv, úgyhogy a fiam is tanult egy ideig magyarul, aztán abbahagyta és elfelejtette, de oroszul, franciául angolul teljesen megtanult. A feleségem viszont egész jól megtanult magyarul, így nem nagyon van titkom előtte. Van olyan hazai ismerős, aki ha telefonál nekem, kénytelen vele magyarul beszélni, mert az illető más nyelvet nem tud.

*Béla mit csinál?*

A Szocialista Pártban dolgozik. Van a párton belül egy olyan intézmény, ahol politikai tanácsadással foglalkoznak: alapanyagokat vagy válaszokat dolgoznak ki, felkészítik a politikusokat, hogy a Parlamentben miről beszéljenek, figyelik, hogy milyen stratégi-

ákat alkalmaznak más pártokban. Most éppen a választásokra készülnek. Politológiát tanult és azt alkalmazza a gyakorlatban is.

*Hogy került erre a pályára?*

Érdekes módon fiatalabb korában egyetlen kikötése volt a jövőjét illetően: hogy semmiképpen nem lesz pedagógus, mert azok „falschok”. Azzal magyarázta ezt, hogy abba az iskolába járt, ahol tanítottam, és onnan elég sok kollégámat ismerte. Ott látta, hogy miként bánnak a gyerekekkel, milyen komolyak, aztán hétvégén meghívtuk őket, jól leitták magukat, vicceltek, táncoltak... Nem nagyon értette, hogy miért kell, hogy az iskolában adják a szentet, hétvégén meg olyan normális embernek tűnnek. Nem tetszett tehát neki az, hogy más képet mutatnak magukról a gyerekek felé, mint amilyenek valójában.

*Milyen gyakran jársz haza?*

Ritkán. A rokonok már nagyjából kihaltak, legfeljebb harmadik, negyedik, ötödik fokon vannak, de itt fekszik apám, anyám, első és második mostohaanyám, unokatestvéreim... Így a temetőbe időnként kilátogatok. Időnként viszont hívnak előadást tartani a városon keresztül. Van egy egyesület, amelyen keresztül az ifjúsági munkával kapcsolatban meg szoktak hívni. Ezek rövid látogatások, egy nap alatt megjárom az utat. Havonta járok Brüsszelbe a tartományi ifjúsági ügyek képviselőjeként, ezek eléggé lekötnek. Hozám is gyakran jönnek külföldi delegációk és gyerekcsoportok, tehát állandóan van dolgom, úgyhogy eléggé kevés időm marad arra, amit igazán szeretek. A drámapedagógia továbbra is szívügyem, de anyagi okokból minket is vagdosnak: kérdéses, mennyi pénz lesz a szemináriumokra, mert a kollégáknak elég sokat kell fizetni, nem nagyon akarnak óraszámot adni rá stb. Mi is küzdünk azért, hogy megértessük a tisztviselőkkel és a döntéshozókkal, hogy a drámapedagógiának nagyon korán be kell kerülnie a nevelésbe, már az óvodában, de akár még előbb is teret kell adni neki. Szerintem a drámapedagógia arra nagyon alkalmas, hogy megértesse a gyerekekkel, hogy min-

denkiben van kreativitás, és mindenből ki lehet valamit „bányászni”. Mivel a jövő arra felé megy, hogy nem lesz mindenkinek munkája, nem szabad azt tanítanunk, hogy „majd biztosan tudsz dolgozni”, kell, hogy saját magával mint emberrel mindenki tisztában legyen, tudjon magával mit kezdeni. Ezt mi tudjuk elérni. Persze fontos a flexibilitás, kell, hogy két-három szakmát megtanuljon egy gyerek, de a kreativitás és az alkalmazkodókészség a legszükségesebb. Kommunikálni kell megtanítani!

*Ha téged kérdeznek külföldiek a magyarországi drámapedagógiai helyzettel kapcsolatban, akkor mit szoktál mondani róla?*

Ilyen szokott lenni, mert minden évben van egy nagy gyűlésünk, amin összejön az egész „gittegylet”. Azt szoktam mondani, hogy Magyarország minket lehagyott. Már csak azért is, mert itt egész másképp sikerült bevezetni a tantervekbe; státuszt, egész komoly támogatást kapott a drámapedagógia. Itt vizsgálni lehet belőle. Ahhoz képest, ahol mondjuk húsz éve volt, nagyon komoly lépést tettek előre a magyarok, úgyhogy azt lehet látni, hogy Magyarország ott áll a németek és az angolok sorában. Ehhez képest mi lemaradtunk. Mentségünkre csak azt tudom mondani, hogy nálunk viszont elég jól sikerült az integrált dráma, de sajnos a gazdasági helyzet miatt stagnál a képzés, nem tudunk elég szemináriumot meghirdetni, mert nincs rá pénz, holott jelentkező lenne. Igaz, hogy sok pedagógus, aki eljön tanulni, utána nem is alkalmazza, csak maguk számára, személyiségfejlesztő tréningként kezelik az egészet, mert túl farszító csoportot vezetni. Magyarországon viszont – tudvalévő – nagyon rámentek az angol anyagokra, fordítások születtek, meg persze új anyagok is megjelentek. Igaz, nálunk is vannak olyan kiadványok, amelyek például a különböző tantárgyak tanítását segítik: a kémiától a nyelvtanig, de igyekszünk ingyen eljuttatni azokhoz, akik használják, mert pénzt nem nagyon adnának érte. De mi csendesebben csináljuk, mint ti itt, Magyarországon.



## Kinszki Judit

Beszélgetőtárs: Telegdy Balázs

*Hogyan lett Önből drámatanár?*

Ez nagyon érdekes, mert én a színház oldaláról indultam. Gyerekkoromban Zuglóban az Angol utcai iskolában volt egy napközis tanárnő, aki fejébe vette, hogy a gyerekekkel színházat csinál, és én lettem Hóferhérke. Majd a középiskolában a Varga Katalin Gimnáziumban játszottam a színjátszó csoportban. E mellett rengeteget jártam színházba és nagy operarajongó voltam. Aztán amikor 1961-ben a Vörösmar-

tyba kerültem, az első iskolai ünnepély nagyon megdöböntett: szavalás, énekar, szavalás egymás után, mindenki unta, folyton fegyelmezni kellett a fiúkat. Akkor rögtön elhatároztam, hogy ezen változtatni kell. Elkezdtem egy csoportot szervezni, csupa fiúval – akkor még nem volt koedukáció. Rögtön elindultunk az országos fesztiválon, ahol Brecht *Carrar asszony puskái* című darabjával sikereket értünk el. Amikor ezt látták, akkor megkaptam az iskolai ünnepeket is. Arra gondoltunk, hogy ezek az ünnepek